

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04
21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR.PT.24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29-40-89

BS/421/111/92

**SPOŁECZNY STEREOTYP BEZROBOCIA
I BEZROBOTNEGO**

Komunikat z badań

Warszawa, grudzień 1992 r.

SPOŁECZNY STEREOTYP BEZROBOCIA I BEZROBOTNEGO

- ◆ Dla większości społeczeństwa polskiego bezrobocie jest zjawiskiem, do którego nie należy dopuszczać i które należy zwalczać. Winę za rozszerzające się w Polsce bezrobocie ponoszą - zdaniem respondentów - ludzie odpowiedzialni za politykę gospodarczą.

- ◆ Dominuje pogląd, że bezrobotny to osoba, która utraciła pracę z winy zakładu pracy. Poszukuje jej, lecz nie może znaleźć i pozostaje bez pracy przez długi czas (rok i dłużej).

- ◆ W sytuacji bezrobotnego najbardziej dotkliwie jest to, że nie zarabia on pieniędzy, czuje się niepotrzebny, traci poważanie, szacunek oraz szanse rozwoju zawodowego.

W krajach o gospodarce rynkowej bezrobocie jest zjawiskiem występującym w różnej skali i natężeniu, w zależności od faz rozwoju gospodarczego i przebiegu koniunktury, ale noszącym cechy trwałości. W Polsce bezrobocie, które pojawiło się i towarzyszy radykalnym przemianom politycznym i społeczno-gospodarczym, stało się "szokiem" dla społeczeństwa, szczególnie ze względu na rozszerzający się zakres oraz negatywne skutki społeczne. Poznanie opinii o bezrobociu jako zjawisku społecznym stanowi jeden z kierunków badań prowadzonych przez CBOS¹.

Obraz bezrobocia i bezrobotnych, jaki wyłania się po przeanalizowaniu wyników badania, został - jak można sądzić - ukształtowany pod wpływem obserwacji zjawiska trwającego już blisko trzy lata. Często jest to obraz ukształtowany na podstawie doświadczeń ankietowanych. Wśród ogółu respondentów - 84% to osoby, które nigdy nie były i nie są bezrobotnymi, ale 11% to osoby obecnie bezrobotne. Przez dłuższy czas pozostawało bez pracy 2,5% ankietowanych, a przez krótki czas - 3%.

Na pytanie: "Czy ktoś z Pana(i) rodziny lub znajomych stracił pracę i był lub jest bezrobotny?" 43% respondentów odpowiedziało przecząco. Natomiast 57% badanych miało w swoim najbliższym gronie (wśród rodziny lub znajomych) osoby bezrobotne. Przytoczone wskaźniki świadczą o społecznym zasięgu zjawiska bezrobocia; dotyka ono coraz szerszych kręgów społecznych w sposób bezpośredni lub pośredni (przez doświadczenie osób bliskich). Wpływa to zapewne na kształtowanie się społecznego stereotypu bezrobocia i bezrobotnych w Polsce.

¹ Badanie "Sprawy Polski i Polaków" (8) przeprowadzono w dniach 17-19 listopada 1992 r. na 1140-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

Jakie są przyczyny bezrobocia?

Odpowiadając na pytanie, "dlaczego teraz w Polsce jest bezrobocie", respondenci mogli wskazać dwie możliwości. Najczęściej wymienianą przyczyną była zła polityka gospodarcza rządów solidarnościowych. Zbliżona co do wielkości grupa badanych uważała, że bezrobocie wynika z trudności przejścia do gospodarki rynkowej.

	CBOS
<i>Jak Pan(i) sądzi, dlaczego teraz w Polsce jest bezrobocie. Czy Pana(i) zdaniem spowodowane jest to:</i>	
złą polityką gospodarczą rządów solidarnościowych	39%
trudnościami przejścia do gospodarki rynkowej	32%
spadkiem produkcji, recesją	27%
złą polityką gospodarczą rządów komunistycznych	25%
nieudolnością przedsiębiorstw i ich dyrekcji	22%
jest to stałą cechą kapitalizmu	16%
brakiem energicznych działań ze strony związków zawodowych	10%
Respondent mógł wskazać nie więcej niż dwie możliwości	

Bezrobocie jest więc postrzegane przede wszystkim jako **następstwo błędnych lub nieudolnych działań osób odpowiedzialnych za gospodarkę w makro- i mikroskali.**

Jako następstwo złej polityki gospodarczej rządów solidarnościowych częściej niż inni postrzegają bezrobocie mężczyźni, osoby zamieszkałe w małych miastach, z wykształceniem zasadniczym zawodowym, robotnicy, respondenci o dochodach poniżej 500 tys. zł na osobę i oceniający własne warunki materialne jako złe oraz uważający, że rozwój sytuacji w kraju idzie w złym kierunku. Niekorzystne obecne warunki życia tych osób, a także poczucie zagrożenia możliwością bezrobocia (chodzi o osoby o niższym poziomie wykształcenia, braku kwalifikacji, zamieszkałe na terenach, na których trudności na rynku pracy mogą mieć trwały charakter) wpływają na ich opinie o przyczynach bezrobocia upatrywanych w polityce obecnych rządów².

Respondenci, którzy korzystnie oceniają obecną rzeczywistość, rozpatrywaną zarówno w szerszej (uznający kierunek rozwoju sytuacji w kraju za dobry), jak i w węższej skali (oceniający swoją sytuację materialną jako dobrą i mający najwyższe dochody przypadające na jedną osobę w gospodarstwie domowym), częściej niż pozostali uważają, że obecne zjawisko bezrobocia wynika ze złej polityki gospodarczej prowadzonej przez rządy poprzednie, komunistyczne.

Warto podkreślić, że osoby bezrobotne jako główną przyczynę swego bezrobocia postrzegają złą politykę gospodarczą rządów solidarnościowych, a w następnej kolejności - nieudolność przedsiębiorstw i dyrekcji. Zwracają też często uwagę na takie przyczyny jak: spadek produkcji, recesja oraz trudności związane z przejściem do gospodarki rynkowej. Relatywnie rzadziej dopatrują się przyczyn bezrobocia w błędach rządów komunistycznych (prawdopodobnie wtedy mieli pracę). Interesujące jest to, że dość często uznają zjawisko bezrobocia za cechę właściwą systemowi kapitalistycznemu.

² Pełne zróżnicowanie opinii respondentów w zależności od cech socjodemograficznych zawierają tabele aneksu.

Zbliżony stosunek do przyczyn bezrobocia wykazują badani, których członek rodziny lub znajomy stracił pracę. Poglądy osób pracujących oraz tych, które nie zetknęły się w swoim otoczeniu z bezrobociem, są również zbieżne. Ogólnie można stwierdzić, że mniej kategorię upatrują oni przyczyn tego zjawiska w obecnej sytuacji, wynikającej z prowadzonej polityki i zachodzących procesów gospodarczych.

Opinie o bezrobociu zostały uzupełnione dodatkowym pytaniem o ocenę zjawiska.

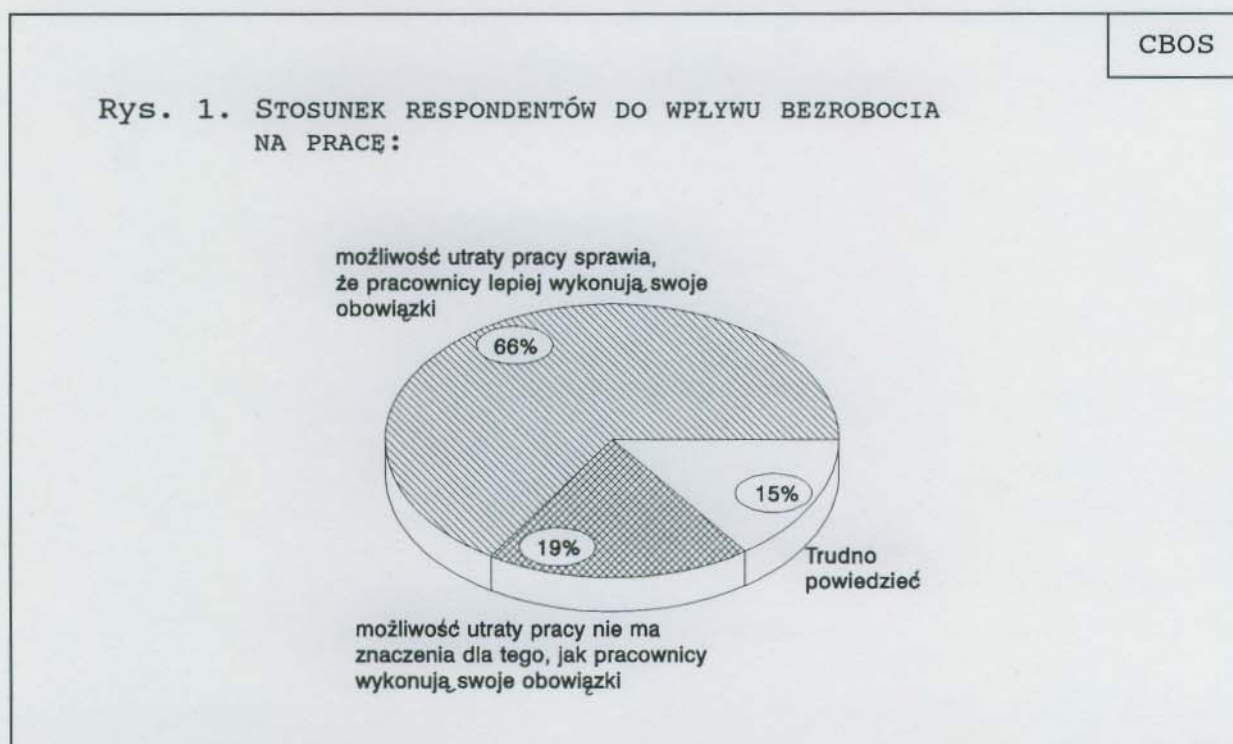
	CBOS
<i>Czy bezrobocie jest, Pana(i) zdaniem, zjawiskiem:</i>	
- z którym należy walczyć, ale nie za każdą cenę	38%
- do którego pod żadnym pozorem nie wolno dopuszczać	30%
- z którym trzeba się pogodzić	11%
- normalnym w zdrowej gospodarce	9%
- pożytecznym dla gospodarki	3%
Trudno powiedzieć	9%

Uzyskany rozkład odpowiedzi jest niezależny od tego, czy respondent pracuje czy jest (lub był) bezrobotny. Odsetek osób negatywnie oceniających występowanie bezrobocia jest wprawdzie większy wśród bezrobotnych niż wśród pracujących, ale różnice nie są istotne - np. za zjawisko, do którego nie wolno dopuszczać, uznaje bezrobocie 37% pracujących i 40% osób, które są lub były bezrobotne.

Bardziej kategorię w swoich wypowiedziach (uważają, że bezrobocie jest zjawiskiem, do którego pod żadnym pozorem nie wolno dopuszczać) są kobiety, osoby najstarsze, zamieszkałe na wsi i w małych miastach, z wykształceniem podstawowym, rolnicy

i bezrobotni. Pogląd ten podzielają również osoby o niskich dochodach, a także oceniające zarówno własną sytuację materialną, jak i kierunki rozwoju sytuacji w kraju jako złe.

Jakkolwiek przeważa opinia o konieczności niedopuszczania do zaistnienia bezrobocia i walki z nim, dostrzegane są również pewne "korzyści" płynące z zagrożenia bezrobociem (rys. 1).

O braku "waloru dyscyplinującego" bezrobocia (możliwość utraty pracy nie ma znaczenia dla lepszego wykonywania obowiązków pracowniczych) częściej są przekonane osoby młodsze, badani z dużych miast, mieszkańcy regionu zachodniego oraz ci, którzy uważają, że rozwój sytuacji w kraju idzie w złym kierunku.

Pogląd ten częściej też podzielają osoby bezrobotne (25%) niż osoby pracujące (19%). Większość respondentów uważa jednak, że obawy przed utratą pracy wpływają dodatnio na postawy pracujących.

Kim są bezrobotni?

W Polsce zwiększa się liczba bezrobotnych. Jak są oni postrzegani przez swoich współrodaków? Pytając o tę kwestię, starano się nie sugerować żadnej klasyfikacji. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi zarysowuje się dość różnorodny obraz bezrobotnych. Różnorodność ta dotyczy nie tylko prezentowanych opinii, ale różnego rozłożenia akcentów na cechy charakterystyczne dla tej grupy osób. Określając bezrobotnych badani zwracali uwagę na **przyczynę** zakwalifikowania ich do tej grupy, **obecną sytuację**, w jakiej się znaleźli, **stosunek do pracy**, **cechy demograficzno-społeczno-zawodowe**, **cechy osobowościowe**. Uzyskano następujące rozkłady odpowiedzi na pytanie otwarte:

	CBOS
<i>Kim są bezrobotni?</i>	
Ludzie, którzy stracili pracę z winy zakładu	26%
Ludzie, którzy nie chcą pracować, nie chcą szukać pracy, którzy nigdy nie pracowali	21%
Ludzie, którzy chcą pracować, ale nie mogą znaleźć pracy	15%
Ludzie, którzy nie mają pracy, nie pracują (ogólnie)	14%
Absolwenci szkół, ludzie młodzi	14%
Ludzie biedni, nieszczęśliwi, skrzywdzeni przez los	7%
Robotnicy, ludzie z wykształceniem zawodowym	7%
Ludzie o niskich kwalifikacjach, bez wykształcenia, zawodu, niefachowi, niekompetentni	5%
Ofiary zmian ustrojowych, polityki rządu, sytuacji w kraju	4%
Ludzie niezaradni, bez inicjatywy, bez tupetu, bez siły przebiccia, mało operatywni	4%

W świetle przedstawionych opinii bezrobotny to - najogólniej - człowiek, który utracił pracę z winy zakładu pracy (w wyniku jego likwidacji, prywatyzacji, złej kondycji, redukcji etatów), który chce pracować, ale nie może znaleźć pracy. Jednocześnie jednak co piątą osobie wśród badanych określenie "bezrobotny" kojarzy się z negatywnym stosunkiem do pracy lub nie akceptowaną powszechnie postawą życiową (określenia: "niebieskie ptaki", "kombinatorzy", "cwaniacy", "lenie").

Pozostałe cechy, na które respondenci zwracają uwagę, wydają się niekiedy przeciwstawne. Np. dla jednych bezrobotni to ludzie najstarsi, przed emeryturą, dla innych - młodzi, absolwenci szkół. Jedni postrzegają bezrobotnych jako ludzi o niskich kwalifikacjach, inni zwracają uwagę, że są nimi robotnicy, ludzie z wykształceniem zawodowym, a więc mający kwalifikacje zawodowe. Zróżnicowanie to wynika prawdopodobnie z bezpośrednich doświadczeń ankietowanych, którzy zetknęli się z bezrobotnymi o takich właśnie cechach.

Ich poglądy "obiektywizuje" skala polskiego bezrobocia; wśród 2,5-milionowej rzeszy bezrobotnych "mieszczą się" wszystkie wymienione grupy.

Na kształtowanie obrazu bezrobotnych wpływa obecna sytuacja zawodowa osoby pytanej. Różnice dotyczą zwłaszcza poglądów na temat **stosunku** bezrobotnego do pracy oraz **przyczyn** powstawania tej grupy (tab. 1).

Ogólnie biorąc, osoby pozostające bez pracy częściej podkreślają, że bezrobotni to ludzie, którzy stracili pracę z winy zakładu, natomiast pracujący - częściej postrzegają bezrobotnych jako osoby o negatywnym stosunku do pracy.

Tabela 1

w procentach

Odpowiedzi na pytanie otwarte "Kim są bezrobotni?"	Wskazania respondentów	
	pracujący	bezrobotni
- ludzie, którzy utracili pracę z winy zakładu	25	32
- ludzie, którzy nie chcą pracować	23	10
- ludzie, którzy chcą pracować, ale nie mogą znaleźć pracy	15	17
- ludzie, którzy nie mają pracy	14	16
- absolwenci, ludzie młodzi	12	19
- ludzie biedni, skrzywdzeni	7	7
- robotnicy, ludzie z wykształceniem zawodowym	7	6
- ludzie o niskich kwalifikacjach	5	6
- ofiary sytuacji w kraju	5	2
- ludzie niezaradni	4	3
- ludzie najstarsi	2	0,3

Sposób postrzegania bezrobotnych zarówno przez osoby, które zetknęły się w swoim otoczeniu z bezrobociem, jak i przez tych, którzy takich doświadczeń nie mieli, jest w zasadzie zbliżony. Natomiast wyraźną różnicę widać wówczas, gdy określają oni bezrobotnych jako osoby, które nie chcą pracować: wśród badanych, którzy mają wśród swoich bliskich bezrobotnych, określenia takiego użyło 19%, wśród tych, którzy ich nie mają - 25%.

Zdaniem większości ankietowanych, ludzie w Polsce są bezrobotni, gdyż nie ma dla nich pracy (tab. 2).

Tabela 2

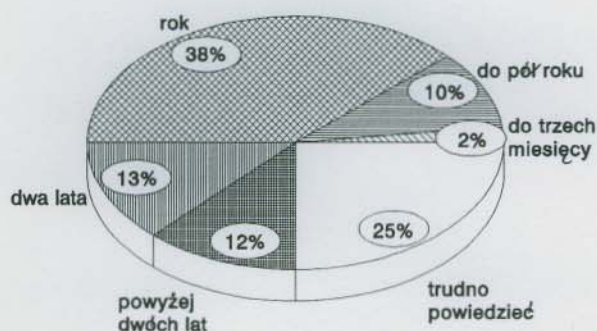
w procentach

Ludzie w Polsce są bezrobotni, dlatego, że:	Ogółem	Wskazania respondentów	
		pracujący	bezrobotni
nie ma dla nich pracy	58	56	73
nie dość usilnie szukają pracy	20	20	16
nie chcą znaleźć pracy	12	14	4
trudno powiedzieć	10	10	7

Większość badanych (58%) uważa również, że bezrobotni szukają stałej pracy, a co czwarty respondent (25%), że wolą wykonywać prace dorywcze (16% badanych nie sprecyzowało zdania na ten temat).

Najbardziej niepokojącą ze względu na swoje skutki społeczne cechą bezrobocia jest jego długotrwałość. Wypowiadając się na temat okresu trwania bezrobocia u większości bezrobotnych, respondenci podawali na ogół rok i dłużej (a więc okresy uznawane powszechnie za takie, które świadczą o bezrobociu długookresowym) - rysunek 2.

Rys. 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie:
"JAK PAN(I) SĄDZI, CZY WIĘKSZOŚĆ BEZROBOTNYCH
W POLSCE POZOSTAJE BEZ PRACY:"

Co traci, a co zyskuje bezrobotny?

Bezrobocie zmienia zasadniczo sytuację życiową osoby bezrobotnej i jej rodziny. Negatywny wpływ zaznacza się coraz silniej wraz z wydłużającym się okresem pozostawania bez pracy.

Większość respondentów podziela opinię o negatywnych skutkach bezrobocia dla osób pozostających bez pracy (tab. 3).

Tabela 3

w procentach

Co Pana(i) zdaniem, w sytuacji bezrobotnego jest dla niego naj- trudniejsze?	Ogółem	Wskazania respondentów	
		pracujący	bezrobotni
Nie zarabia pieniędzy i staje się biedny	70	70	79
Czuje się niepotrzebny	38	37	42
Jest popychany na drogę nieuczciwego zdobywania pieniędzy	28	29	24
Traci szanse rozwoju zawodowego	24	24	20
Nic nie robi, jest bezczyunny	17	19	12
Traci poważanie, szacunek w rodzinie	13	13	11
Traci znajomych, kolegów	4	4	6

Respondent mógł wskazać nie więcej niż dwie możliwości.

Postrzeganie negatywnych skutków bezrobocia przez bezrobotnych respondentów oraz przez tych, którzy pracują, jest w zasadzie zbliżone, choć bezrobotni częściej dostrzegają biedę oraz poczucie zbędności. Cechy socjodemograficzne nie różnicują w zasadniczy sposób poglądów ankietowanych na ten temat.

Akcentowanie poszczególnych trudności zależy natomiast od sytuacji badanych (osoby w mniej korzystnej sytuacji materialnej bardziej "akcentują" utratę źródła dochodu i zaistnienie biedy) lub uznawanych przez nie wartości (osoby z wyższym wykształceniem, zajmujące wyższą hierarchicznie pozycję zawodową częściej zwracają uwagę na utratę szans rozwoju

zawodowego na skutek bezrobocia). Wydaje się, że opinie są kształtowane zarówno na podstawie sytuacji własnej, obserwacji otoczenia, jak i przez wyobrażenie o tym, co byłoby największą własną stratą w sytuacji zaistnienia bezrobocia.

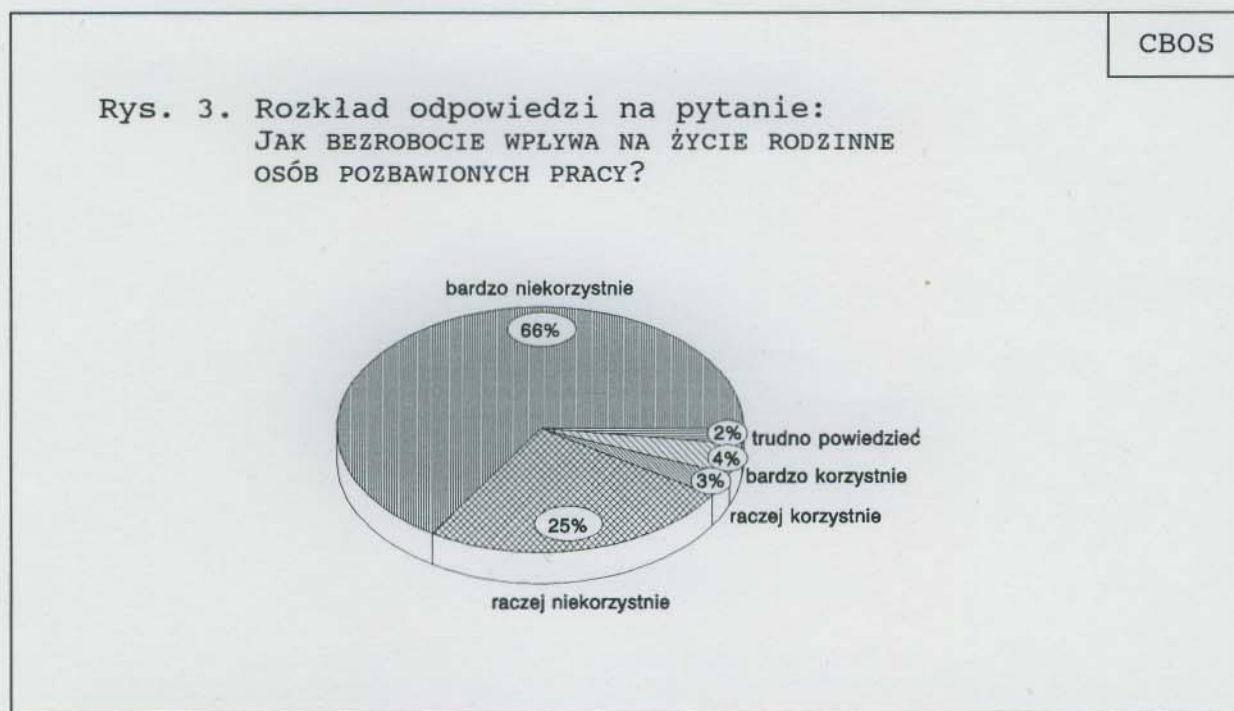
Obraz "strat" starano się uzupełnić obrazem ewentualnych "korzyści".

Największą grupę respondentów stanowiły te osoby, które zdecydowanie stwierdziły, że nie widzą żadnych korzyści (44%). Biorąc pod uwagę, że 10% respondentów nie potrafiło sprecyzować zdania na ten temat, można sądzić, że ponad połowa osób badanych nie dostrzega żadnych pozytywnych przejawów pozostawania bezrobotnym.

		CBOS
<i>Co jest korzystne w sytuacji bezrobotnego?</i>		
Nie ma żadnych korzyści	44%	
Dużo wolnego czasu	12%	
Korzystne jest (będzie) znalezienie pracy, szukanie pracy	10%	
Możliwość poświęcenia czasu domowi i rodzinie, lepszej opieki nad dziećmi	7%	
Zasilek, nie pracuje, a dostaje pieniądze	5%	
Możliwość wykonania dodatkowej, dorywczej pracy, nielegalnie	5%	
Możliwość zdobycia nowych kwalifikacji zawodowych, doksztalcania, zmiany zawodu	3%	
Możliwość odpoczynku, robienie tego, na co ma się ochotę, rozwijanie zainteresowań	2%	
Trudno powiedzieć	10	
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.		

Należy zwrócić uwagę, że niektóre wypowiedzi świadczą raczej o "życzeniowym" charakterze, rozpatrywane są jako sytuacje potencjalne. Nie jest bowiem rozważana szansa ich realizacji - zwłaszcza wówczas, gdy bezrobocie związane jest z "otwarcie" możliwości na znalezienie nowej pracy.

Negatywne skutki bezrobocia obejmują nie tylko osobę pozostającą bez pracy, ale także jej rodzinę (rys. 3).

Zgodność co do niekorzystnego wpływu bezrobocia na sytuację rodzinną panowała wśród zdecydowanej większości respondentów bez względu na ich cechy socjodemograficzne i społeczno-zawodowe oraz sytuację życiową. Natomiast negatywny wpływ na samego bezrobotnego jest postrzegany w różny sposób, w zależności od tego, jaka jest sytuacja osób oceniających lub ich system wartości.

*

*

*

Po blisko trzech latach życia w sytuacji społeczno-gospodarczej, w której występuje, a przede wszystkim rozszerza się bezrobocie, społeczeństwo polskie obciąża winą za istnienie tego zjawiska osoby odpowiedzialne za politykę gospodarczą. Drugi punkt widzenia na przyczyny bezrobocia to próba ich "obiektywizowania" - wiązanie przyczyn bezrobocia z istniejącą sytuacją gospodarczą i zachodzącymi przemianami. Oba punkty widzenia są zależne od tego, w jakiej sytuacji znajdują się lub mogą się znaleźć osoby je prezentujące.

Dla większości społeczeństwa polskiego bezrobocie jest zjawiskiem, do którego nie można dopuszczać i z którym należy walczyć. "Zwolennicy" godzenia się na bezrobocie oraz oceniający je jako zjawisko normalne, a nawet pozytywne, stanowią zdecydowaną mniejszość.

Dostrzega się też "pozytywną" stronę bezrobocia, która wyraża się zmianą postawy pracowników wobec pracy - możliwość jej utraty sprawia, że pracownicy lepiej wykonują swoje obowiązki. Należy jednak zastanowić się, czy cena, jaką społeczeństwo płaci za taką formę "dyscyplinowania" pracowników, nie jest zbyt wysoka.

Bezrobotny - to osoba bez pracy, którą utraciła z winy zakładu pracy, poszukująca jej, ale nie mogąca znaleźć. To również osoba o określonych cechach, które - jakkolwiek często przeciwstawne sobie - odpowiadają jednak strukturze ogółu bezrobotnych w Polsce. Są to zarówno osoby młode, jak i starsze, absolwenci, robotnicy wykwalifikowani jak i niewykwalifikowani. I taki obraz dominuje w społeczeństwie. Niemniej jednak 20% respondentów postrzega bezrobotnego jako osobę o negatywnym stosunku do pracy i do jej poszukiwania.

Bezrobotni to przede wszystkim osoby, dla których nie ma pracy. Taki pogląd wyraża zdecydowanie ponad połowa badanych. Na to, że bezrobotni nie dość usilnie szukają pracy lub nie chcą jej znaleźć, zwracają uwagę ci, którzy - prawdopodobnie - przez pryzmat własnych obserwacji i własnych możliwości korzystniej oceniają sytuację na rynku pracy.

Dominuje natomiast opinia o tym, że bezrobotni pozostają bez pracy przez długi czas (rok i więcej). Zwraca to tym samym uwagę na utrwalanie się (także w opinii społecznej) zjawiska długookresowego bezrobocia z jego negatywnymi skutkami.

Skutki bezrobocia są postrzegane przede wszystkim w kategoriach negatywnych. Najważniejsze z nich to: niemożność zarabiania pieniędzy, prowadząca do biedy, a także do wejścia na drogę nieuczciwego zdobywania pieniędzy, poczucie nieprzydatności, bezczynność, utrata poważania i szacunku, utrata szans rozwoju zawodowego. Połowa społeczeństwa nie widzi lub nie potrafi sprecyzować korzyści, jakie płynęłyby z pozostawania bez pracy.

Bardziej krytycznie patrzą na skutki bezrobocia osoby, które same są pozbawione pracy lub zetknęły się z takimi problemami w swoim otoczeniu, a także osoby, które - jak można przypuszczać - boją się, że mogą znaleźć się w podobnej sytuacji. Badani "nie doświadczeni" skutkami bezrobocia w sposób bezpośredni lub pośredni, znajdując się w korzystniejszej sytuacji społeczno-zawodowej i materialnej, w mniejszym stopniu są skłonni do zdecydowanie krytycznych ocen. Obie grupy są natomiast zgodne co do tego, że bezrobocie prowadzi do biedy i wpływa niekorzystnie na stosunki rodzinne osób bezrobotnych.

ANEKS

Tabela 1. Jak Pan(i) sądzi, dlaczego teraz w Polsce jest bezrobocie?

- 1 - zła polityka gospodarcza rządów komunistycznych
- 2 - zła polityka gospodarcza rządów solidarnościowych
- 3 - spadek produkcji, recesja
- 4 - brak energicznych działań ze strony związków zawodowych
- 5 - nieudolność przedsiębiorstw i ich dyrekcji
- 6 - trudności przejścia do gospodarki rynkowej
- 7 - stała cecha kapitalizmu

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	25	39	27	11	22	32	16	8	1140
Płeć									
Mężczyźni	27	42	28	10	25	31	16	5	510
Kobiety	23	37	26	11	21	33	16	9	629
Wiek									
do 24 lat	27	43	24	8	15	34	27	4	93
25-34	24	38	24	11	22	35	21	7	184
35-44	24	42	27	13	23	39	15	3	281
45-54	20	38	34	12	25	34	16	5	182
55-64	25	41	25	10	19	28	14	11	187
65 lat i więcej	30	34	28	8	25	21	10	14	211
Miejsce zamieszkania									
Wies	24	41	27	8	21	28	13	11	467
Miasto do 20 tys.	27	44	33	15	17	27	15	5	124
od 21 do 100 tys.	26	38	25	10	26	37	20	5	231
101-500 tys.	28	41	25	11	22	36	18	4	175
501 tys. i więcej mieszk.	20	29	28	14	27	35	15	9	142
Region									
Północny	21	35	28	9	19	39	19	7	135
Zachodni	19	46	27	14	21	34	15	7	124
Środkowozachodni	19	41	38	12	20	33	16	4	186
Środkowy	35	34	25	9	20	31	14	10	207
Wschodni	20	39	22	11	35	28	15	8	123
Południowo-wschodni	30	44	25	7	21	32	14	7	182
Południowo-zachodni	25	36	25	13	24	28	19	9	182
Wykształcenie									
Podstawowe	26	38	27	10	22	23	11	14	451
Zasadnicze zawodowe	25	44	24	12	24	33	17	4	285
Średnie	23	39	28	11	22	39	20	4	320
Wyższe	29	26	37	8	20	46	24	1	84
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	33	30	43	8	19	37	19	2	63
Prac.umysł.niż.szczebla	17	43	36	9	19	48	15	3	105
Pracownicy fiz.-umysł.	19	40	14	16	24	40	24	3	58
Robotnicy wykwalifikowani	19	45	26	17	30	35	17	3	103
Robotnicy niewykwalifik.	21	50	29	2	18	39	9	11	56
Rolnicy	27	41	20	9	21	28	17	11	92
Prywatni przedsiębiorcy	25	27	25	14	30	45	20	2	44
Bierni zawodowo									
Renciści i emeryci	28	38	27	10	22	24	12	12	402
Uczniowie i studenci	31	31	13	0	25	31	44	6	16
Bezrobotni	24	37	26	9	28	28	21	6	102
Gospodynie domowe i inni	21	38	32	14	18	40	15	4	78
Dochody na jedną osobę									
Poniżej 500 tys.zł	20	49	24	11	24	22	13	9	82
500 tys. - 999 tys.	23	44	27	11	24	28	13	9	354
1000 tys. - 1499 tys.	29	37	26	9	19	34	16	8	323
1500 tys. - 1999 tys.	19	37	31	13	23	38	17	6	167
2000 tys. i powyżej	31	34	28	10	23	37	22	3	185
Ocena własnych war. mater.									
Złe	24	43	26	11	21	28	15	9	574
Średnie	25	37	28	10	25	34	17	7	450
Dobre	28	28	33	7	19	46	19	4	114
Czy wśród rodziny, znajomych są (byli) bezrobotni									
Tak	24	42	28	11	22	34	17	5	647
Nie	27	35	27	10	22	30	14	11	490
Ocena kier.rozw.syt.w kraju									
Dobry kierunek	38	21	30	6	27	40	18	3	262
Zły kierunek	19	51	24	12	21	30	16	7	616
Trudno powiedzieć	25	29	31	10	20	29	15	14	260

Tabela 2. Czy bezrobocie jest dla Pana zjawiskiem:

- 1 - do którego pod żadnym pozorem nie wolno dopuszczać
- 2 - z którym należy walczyć, ale nie za wszelką cenę
- 3 - z którym trzeba się pogodzić
- 4 - normalnym w zdrowej gospodarce
- 5 - pożytecznym dla gospodarki

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	30	38	11	9	3	9	1140
Płeć							
Mężczyźni	26	37	15	11	4	7	510
Kobiety	34	39	9	7	2	11	629
Wiek							
do 24 lat	25	43	18	1	5	8	93
25-34	27	42	10	10	3	8	184
35-44	28	38	12	12	3	8	281
45-54	30	41	12	11	1	5	182
55-64	33	42	9	6	3	7	187
65 lat i więcej	37	26	12	6	1	18	211
Miejsce zamieszkania							
Wieś	34	34	13	4	2	12	467
Miasto do 20 tys.	35	40	10	6	2	7	124
od 21 do 100 tys.	25	40	10	11	3	10	231
101-500 tys.	30	43	9	10	1	7	175
501 tys. i więcej mieszk.	22	39	11	18	5	4	142
Region							
Północny	30	44	16	5	2	3	135
Zachodni	33	43	9	5	5	6	124
Środkowozachodni	26	48	7	10	4	5	186
Środkowy	33	31	12	11	2	12	207
Wschodni	31	36	10	7	1	15	123
Południowo-wschodni	33	34	10	8	2	13	182
Południowo-zachodni	27	33	17	12	2	8	182
Wykształcenie							
Podstawowe	38	31	13	4	1	13	451
Zasadnicze zawodowe	31	40	11	7	4	7	285
Średnie	25	42	12	13	2	7	320
Wyższe	10	51	6	25	7	1	84
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	11	44	10	27	5	3	63
Prac. umysł. niż. szczebla	21	44	8	16	5	7	105
Pracownicy fiz.- umysł.	29	43	9	7	3	9	58
Robotnicy wykwalifikowani	28	40	13	9	5	6	103
Robotnicy niewykwalifik.	23	39	20	5	0	13	56
Rolnicy	34	38	9	4	1	14	92
Prywatni przedsiębiorcy	20	27	16	20	5	11	44
Bierni zawodowo							
Renciści i emeryci	35	34	11	6	2	11	402
Uczniowie i studenci	25	44	25	0	6	0	16
Bezrobotni	39	37	11	5	2	6	102
Gospodynie domowe i inni	36	41	13	5	0	5	78
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 500 tys. zł	38	27	15	4	2	15	82
500 tys. - 999 tys.	35	37	9	5	2	12	354
1000 tys. - 1499 tys.	29	41	12	5	3	10	323
1500 tys. - 1999 tys.	31	36	14	11	4	4	167
2000 tys. i powyżej	16	42	13	23	2	5	185
Ocena własnych war. mater.							
Złe	36	36	10	5	2	11	574
Średnie	26	41	12	11	3	7	450
Dobre	17	35	18	18	4	7	114
Czy wśród rodziny, znajomych są (byli) bezrobotni							
Tak	31	40	12	8	2	6	647
Nie	29	35	11	9	3	13	490
Ocena kier. rozw. syt. w kraju							
Dobry kierunek	23	39	14	14	4	6	262
Zły kierunek	35	39	9	7	3	7	616
Trudno powiedzieć	27	35	14	7	1	17	260

Tabela 3. Z którym z poniższych stwierdzeń zgadza się Pan(i):
 1 - możliwość utraty pracy sprawia, że pracownicy lepiej wykonują swoje obowiązki
 2 - możliwość utraty pracy nie ma znaczenia dla tego, jak pracownicy wykonują swoje obowiązki
 (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	66	19	15	1139
Płeć				
Mężczyźni	66	20	14	509
Kobiety	66	19	15	629
Wiek				
do 24 lat	70	25	5	93
25-34	67	20	13	183
35-44	67	23	10	281
45-54	66	23	12	182
55-64	72	15	13	187
65 lat i więcej	55	13	31	211
Miejsce zamieszkania				
Wieś	66	18	16	466
Miasto do 20 tys.	64	22	15	124
od 21 do 100 tys.	71	16	14	231
101-500 tys.	67	22	10	175
501 tys. i więcej mieszk.	56	25	19	142
Region				
Północny	70	21	9	135
Zachodni	57	32	10	124
Środkowozachodni	68	19	14	185
Środkowy	62	17	21	207
Wschodni	76	10	15	123
Południowo-wschodni	63	20	16	182
Południowo-zachodni	66	18	15	182
Wykształcenie				
Podstawowe	61	18	21	451
Zasadnicze zawodowe	65	24	12	284
Średnie	72	18	10	320
Wyższe	69	20	11	84
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	68	27	5	63
Prac.umysł.niż.szczebła	74	19	7	105
Pracownicy fiz.- umysł.	64	17	19	58
Robotnicy wykwalifikowani	65	25	10	103
Robotnicy niewykwalifik.	54	25	21	56
Rolnicy	68	13	19	91
Prywatni przedsiębiorcy	64	27	9	44
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	63	16	21	402
Uczniowie i studenci	88	13	0	16
Bezrobotni	64	25	11	102
Gospodynie domowe i inni	73	19	8	78
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	67	13	20	82
500 tys. - 999 tys.	66	19	15	354
1000 tys. - 1499 tys.	64	20	17	322
1500 tys. - 1999 tys.	67	22	11	167
2000 tys. i powyżej	69	19	11	185
Ocena własnych war. mater.				
Złe	63	21	16	574
Średnie	68	18	14	450
Dobre	71	18	12	113
Czy wśród rodziny, znajomych są (byli) bezrobotni				
Tak	68	21	11	646
Nie	63	17	20	490
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	73	16	11	261
Zły kierunek	64	23	13	616
Trudno powiedzieć	63	15	22	260

Tabela 4. Czy Pana(i) zdaniem, ludzie w Polsce są bezrobotni dlatego, że:

- 1 - nie ma dla nich pracy
2 - nie dość usilnie szukają pracy
3 - nie chcą znaleźć pracy

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	58	20	12	10	1139
Płeć					
Mężczyźni	55	20	14	10	509
Kobiety	61	19	10	9	629
Wiek					
do 24 lat	58	19	11	12	93
25-34	52	29	8	11	184
35-44	59	21	12	8	281
45-54	62	18	9	11	182
55-64	62	17	13	8	186
65 lat i więcej	58	15	18	9	211
Miejsce zamieszkania					
Wieś	63	14	11	11	467
Miasto do 20 tys.	72	13	9	6	124
od 21 do 100 tys.	52	23	13	12	231
101-500 tys.	55	26	14	5	175
501 tys. i więcej mieszk.	45	31	15	9	141
Region					
Północny	57	19	15	9	135
Zachodni	63	19	6	11	124
Środkowozachodni	60	23	9	8	186
Środkowy	62	17	13	8	207
Wschodni	59	19	11	11	123
Południowo-wschodni	62	18	10	10	181
Południowo-zachodni	47	22	20	10	182
Wykształcenie					
Podstawowe	63	14	13	10	451
Zasadnicze zawodowe	57	21	12	10	285
Średnie	56	24	13	8	319
Wyższe	46	32	8	13	84
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	51	35	3	11	63
Prac. umysł. niż. szczebla	51	31	10	9	104
Pracownicy fiz.- umysł.	55	10	19	16	58
Robotnicy wykwalifikowani	60	17	11	12	103
Robotnicy niewykwalifik.	68	13	9	11	56
Rolnicy	58	16	15	11	92
Prywatni przedsiębiorcy	48	23	20	9	44
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	59	17	15	9	402
Uczniowie i studenci	38	31	6	25	16
Bezrobotni	75	18	4	4	102
Gospodynie domowe i inni	55	26	13	6	78
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	70	13	7	10	82
500 tys. - 999 tys.	66	15	11	8	353
1000 tys. - 1499 tys.	55	22	12	11	323
1500 tys. - 1999 tys.	60	17	13	10	167
2000 tys. i powyżej	45	31	16	7	185
Ocena własnych war. mater.					
Złe	67	16	8	8	573
Średnie	53	20	17	11	450
Dobre	38	39	14	10	114
Czy wśród rodziny, znajomych są (byli) bezrobotni					
Tak	65	18	9	8	646
Nie	49	22	17	11	490
Ocena kier. rozw. syt. w kraju					
Dobry kierunek	43	31	18	8	262
Zły kierunek	68	15	10	7	615
Trudno powiedzieć	53	20	12	16	260

Tabela 5. Co w sytuacji bezrobotnego jest dla niego najtrudniejsze?

- 1 - nie zarabia pieniędzy i staje się biedny
- 2 - czuje się niepotrzebny
- 3 - nic nie robi, jest bezczynny
- 4 - jest popychany na drogę nieuczciwego zdobywania pieniędzy
- 5 - traci znajomych, przyjaciół
- 6 - traci poważanie, szacunek w rodzinie
- 7 - traci szanse rozwoju zawodowego

(%)

	1	2	3	4	5	6	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	71	38	18	28	4	13	24	1126
Płeć								
Mężczyźni	71	37	16	31	5	13	23	504
Kobiety	71	39	19	25	3	13	25	621
Wiek								
do 24 lat	67	38	20	26	3	12	27	92
25-34	69	38	17	32	2	9	32	183
35-44	70	38	18	26	5	11	29	276
45-54	72	36	15	29	5	15	21	182
55-64	73	38	19	28	3	15	20	185
65 lat i więcej	74	41	18	27	5	16	14	206
Miejsce zamieszkania								
Wieś	77	40	19	22	3	12	21	461
Miasto do 20 tys.	72	35	17	27	5	18	24	124
od 21 do 100 tys.	62	38	16	32	5	15	30	228
101-500 tys.	70	40	16	32	6	11	22	172
501 tys. i więcej mieszk.	67	33	20	36	3	11	25	140
Region								
Północny	66	31	22	27	2	19	31	134
Zachodni	74	45	12	29	2	10	22	122
Środkowozachodni	72	45	21	26	2	14	19	185
Środkowy	79	34	19	32	5	8	20	204
Wschodni	72	37	20	33	7	11	17	120
Południowo-wschodni	71	37	16	22	3	15	29	178
Południowo-zachodni	63	40	15	27	5	15	29	182
Wykształcenie								
Podstawowe	79	36	20	25	5	14	17	443
Zasadnicze zawodowe	69	37	16	30	6	14	24	283
Średnie	65	40	17	30	3	10	31	316
Wyższe	62	48	13	29	0	13	33	84
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	61	53	8	23	0	13	39	62
Prac.umysł.niż.szczebla	64	36	18	26	5	12	37	104
Pracownicy fiz.- umysł.	62	41	19	28	5	12	31	58
Robotnicy wykwalifikowani	67	45	15	27	5	10	27	102
Robotnicy niewykwalifik.	84	16	20	40	7	5	22	55
Rolnicy	75	32	20	26	2	11	26	91
Prywatni przedsiębiorcy	66	34	20	45	0	7	25	44
Bierni zawodowo								
Renciści i emeryci	72	38	18	29	5	17	17	395
Uczniowie i studenci	67	33	20	33	0	20	27	15
Bezrobotni	80	46	16	17	5	10	21	102
Gospodynie domowe i inni	74	36	23	27	4	12	22	77
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 500 tys.zł	74	35	12	26	9	12	21	82
500 tys. - 999 tys.	77	37	18	29	3	15	18	349
1000 tys. - 1499 tys.	73	37	19	25	5	13	25	318
1500 tys. - 1999 tys.	66	47	19	26	4	12	25	167
2000 tys. i powyżej	61	37	15	36	3	11	33	183
Ocena własnych war. mater.								
Złe	76	38	19	25	4	13	20	567
Średnie	67	39	16	29	5	13	27	446
Dobre	61	35	19	34	1	12	32	111
Czy wśród rodziny, znajomych są (byli) bezrobotni								
Tak	73	39	17	26	3	11	25	643
Nie	68	37	18	30	6	15	22	480
Ocena kier.rozw.syt.w kraju								
Dobry kierunek	71	34	18	25	4	13	32	258
Zły kierunek	73	39	19	31	3	11	21	610
Trudno powiedzieć	68	41	14	23	6	17	23	257

Tabela 6. Jak bezrobocie wpływa na życie rodzinne osób pozbawionych pracy?

- 1 - bardzo korzystnie
2 - raczej korzystnie
3 - raczej niekorzystnie
4 - bardzo niekorzystnie

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	4	3	25	66	2	1140
Płeć						
Mężczyźni	5	3	25	66	2	510
Kobiety	4	3	26	66	2	629
Wiek						
do 24 lat	1	4	32	61	1	93
25-34	4	2	33	60	1	184
35-44	4	2	24	68	2	281
45-54	3	2	24	70	1	182
55-64	6	3	20	70	2	187
65 lat i więcej	5	3	24	63	5	211
Miejsce zamieszkania						
Wieś	5	4	25	62	3	467
Miasto do 20 tys.	0	2	28	68	2	124
od 21 do 100 tys.	3	1	25	69	1	231
101-500 tys.	5	4	26	63	2	175
501 tys. i więcej mieszk.	4	0	23	74	0	142
Region						
Północny	3	1	30	64	1	135
Zachodni	3	1	26	70	0	124
Środkowozachodni	2	2	22	74	1	186
Środkowy	6	2	23	68	1	207
Wschodni	4	3	24	66	3	123
Południowo-wschodni	6	4	26	60	4	182
Południowo-zachodni	4	4	29	60	3	182
Wykształcenie						
Podstawowe	4	4	26	62	4	451
Zasadnicze zawodowe	5	3	25	67	0	285
Średnie	4	2	24	69	1	320
Wyższe	5	0	25	68	2	84
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	5	0	25	68	2	63
Prac. umysł. niż. szczebla	5	2	28	65	1	105
Pracownicy fiz.- umysł.	0	2	26	72	0	58
Robotnicy wykwalifikowani	3	3	23	70	1	103
Robotnicy niewykwalifik.	0	2	30	64	4	56
Rolnicy	4	3	26	65	1	92
Prywatni przedsiębiorcy	2	2	23	70	2	44
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	6	3	22	65	4	402
Uczniowie i studenci	6	13	31	50	0	16
Bezrobotni	3	4	26	65	2	102
Gospodynie domowe i inni	3	0	35	63	0	78
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 500 tys. zł	1	2	29	66	1	82
500 tys. - 999 tys.	4	3	25	65	3	354
1000 tys. - 1499 tys.	4	3	24	66	2	323
1500 tys. - 1999 tys.	5	2	26	66	1	167
2000 tys. i powyżej	4	1	24	68	3	185
Ocena własnych war. mater.						
Złe	4	2	23	68	2	574
Średnie	4	3	27	64	2	450
Dobre	4	3	30	61	3	114
Czy wśród rodziny, znajomych są (byli) bezrobotni						
Tak	4	2	24	68	1	647
Nie	4	3	28	62	3	490
Ocena kier. rozw. syt. w kraju						
Dobry kierunek	5	2	29	62	2	262
Zły kierunek	4	3	24	69	1	616
Trudno powiedzieć	5	3	26	62	4	260